

Ίστορία τῆς Γυναικείας Ψήφου στὴ Χώρα μας*

τῆς Ἀγγελικῆς Μηνιάτη

Μέ τὴν εὐκαιρία τῶν τελευταίων βουλευτικῶν ἐκλογῶν, θεωροῦμε ἐπίκαιρο ν' ἀναφέρουμε μὲ συντομία ὄλο τὸ ἱστορικὸ τῆς κατάκτησης τοῦ δικαιώματος τῆς γυναικείας ψήφου στὴ Χώρα μας.

Ὁ Σ.Δ.Γ. ἀπὸ τὴν ἴδρυσή του, τὸ ἔτος 1920, εἶχε ὡς μιά ἀπ' τὶς πρωταρχικὲς διεκδικήσεις του τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου καὶ ἐξέδωσε τὴν πρώτη σχετικὴ προκήρυξη.

Γιὰ πρώτη φορά, ἔπειτα ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνες καὶ προσπάθειες, τὸ 1930, μὲ τὸ Β.Δ. τῆς 5.2.1930 ἡ Ἑλληνίδα ἀπόκτησε τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζει *μόνο στὶς δημοτικὲς καὶ κοινοτικὲς ἐκλογές*, κι' αὐτὸ μὲ δύο περιορισμοὺς: Ἐπρεπε νὰ ἔχει συμπληρώσει τὸ 30ο ἔτος τῆς ἡλικίας της καὶ νὰ γνωρίζει ἀνάγνωση καὶ γραφή. Αὐτοὶ οἱ περιορισμοὶ δὲν ὑπῆρχαν, φυσικά, γιὰ τοὺς ἄνδρες ψηφοφόρους.

Ἡ πρώτη ἐκλογή — γιὰ δημοτικὲς καὶ κοινοτικὲς ἐκλογές — στὴν ὁποία πῆραν μέρος γυναῖκες ψηφοφόροι, ἦταν τὸ ἔτος 1934. Ἡ ἀποχή τῶν γυναικῶν σ' αὐτές τὶς ἐκλογές ἦταν μεγάλη. Μόνο 4.000 γυναῖκες ψήφισαν. Οἱ λόγοι ἦταν πολλοί:

1) Ἡ δυσκολία τῶν γυναικῶν νὰ ἐγγραφοῦν στοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους, γιατί ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐγγραφή τῶν γυναικῶν στὰ Μητρώα εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὸ 1925.

2) Ἡ ἐπὶ μακρὰ ἔτη καθιερωμένη ἀντίληψη στὴν κοινὴ γνώμη ὅτι ἡ

ψήφος — δηλαδή τὰ σχετικὰ μὲ τὴ διοίκηση τῆς Πολιτείας, τοῦ Δήμου καὶ τῆς Κοινότητας — εἶναι ἀποκλειστικὰ ἔργο τῶν ἀνδρῶν.

3) Ἡ ψηφοφόρος Ἑλληνίδα ἔπρεπε νὰ γνωρίζει ἀνάγνωση καὶ γραφή κι' ἔτσι ἀποκλειόταν ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς γυναικῶν ἀναλφάβητων, ἀφοῦ ὁ ἀναλφαβητισμὸς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὴν Ἑλλάδα ἦταν μεγάλος καὶ ιδιαίτερα στὶς γυναῖκες τῆς ὑπαίθρου.

Ὑποσημειώνουμε ὅτι τὸ πολὺ περιορισμένο δικαίωμα τῆς ψήφου ποὺ δόθηκε στὶς Ἑλληνίδες τὸ 1930, ἀφοροῦσε μόνον τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν. Γιὰ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγονται οὔτε λόγος νὰ γίνεταί!

Τὸ ἔτος 1947, μιά φωτισμένη γυναίκα, ἡ ἀειμνηστὴ Ἑλμίνα Παντελάκη, Πρόεδρος τότε τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἑλληνίδων, ζήτησε τὴν ἐγγραφή της στοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους, τὴν ὁποία τῆς ἀρνήθηκαν, γιατί ὁ Ν. 194/1946 «Περὶ ἀναθεωρήσεων τῶν Ἐκλογικῶν Καταλόγων», δὲν ἀνέφερε «ἀναθεώρησιν ἐκλογικῶν καταλόγων γυναικῶν», ἀλλὰ μόνον ἀνδρῶν. Ἡ Ἑλμίνα Παντελάκη ἔκανε ἐνσταση «περὶ μὴ ἐγγραφῆς της εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους», καὶ ἐκδόθηκε ἡ ὑπ' ἀριθμ. 3068/1946 ἀπόφασις τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν, πού διέταξε τὴν ἐγγραφή τῆς Ἑλμίνας Παντελάκη στὸ συμπληρωματικὸ ἐκλογικὸ κατάλογο γυναικῶν τῆς Ἐνορίας

Ζωοδόχου Πηγῆς.

Καὶ φθάνουμε αἰσιῶς στὸ ἔτος 1949, πού ἔπειτα ἀπὸ συνεχεῖς ἀγῶνες τοῦ Σ.Δ.Γ. καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ἑλληνίδων μὲ ἀρμοδίους — ὑπομνήματα, διαμαρτυρίες, προσωπικὲς ἐπαφές — ἐκδίδεται ὁ Α.Ν. 959 τῆς 24.4.1949, ὁ ὁποῖος δίνει τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζουν οἱ Ἑλληνίδες στὶς δημοτικὲς ἐκλογές ἀπὸ τὸ 21ο ἔτος — ἀντὶ τοῦ 30ου ἔτους — καὶ χωρὶς τὸν περιορισμὸ νὰ γνωρίζουν ἀνάγνωση καὶ γραφή. Στὴν πραγματικότητα ὅμως μέχρι τὸ 1953 οἱ γυναῖκες ψηφίζαν στὶς δημοτικὲς ἐκλογές ἀπὸ τὰ 25 τοὺς χρόνια.

Μέ τὸν ἴδιο νόμο δόθηκε στὶς Ἑλληνίδες τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγονται στὶς δημοτικὲς ἐκλογές ἐφόσον εἶχαν συμπληρώσει τὸ 25ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους, ἀλλὰ καὶ πάλι μόνον γιὰ τὸ ἀξίωμα τῶν δημοτικῶν ἢ κοινοτικῶν Συμβούλων, δηλαδή ἡ Ἑλληνίδα δὲν μπορούσε νὰ ἐκλεγεῖ Δήμαρχος ἢ Πρόεδρος Κοινότητας.

Καὶ φθάνουμε ἔτσι στὸ 1952, ὅποτε μὲ διαρκεῖς ἀγῶνες τοῦ Συνδέσμου μας ψηφίζεται ἐπιτέλους ὁ Ν. 2159 τῆς 7.6.1952 μὲ ψήφους 72 ὑπέρ, 64 κατά καὶ 3 λευκές. Ὁ νόμος αὐτὸς καθιερώνει ὑποχρεωτικὴ ἐγγραφή τῶν Ἑλληνίδων στοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους καὶ τὴν παροχὴ τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου στὶς βουλευτικὲς ἐκλογές, μὲ τοὺς ἴδιους ἀκριβῶς ὅρους ὅπως

καί τῶν ἀνδρῶν ψηφοφόρων, *χωρίς καμμιά διάκριση φύλου*, καί μετά τή συμπλήρωση τοῦ 21ου ἔτους τῆς ἡλικίας. Ἐπίσης, μέ τό ἄρθρο 2 τοῦ ἴδιου Νόμου μποροῦν οἱ γυναῖκες νά ἐκλέγονται βουλευτές μέ τή συμπλήρωση τοῦ 25ου ἔτους.

Ο Ν. 2159 τῆς 27.6.1952 ἀποτελεῖ πραγματικά σταθμό στούς μακροχρόνιους ἀγῶνες τῶν Γυναικείων Σωματείων γιά τήν ἀπόκτηση ἰσοπολιτείας τῆς Ἑλληνίδας. Γι'αὐτό καί τό γεγονός γιορτάστηκε ἀπό τό Σύνδεσμό μας σέ εἰδική τελετή, μέ συμμετοχή τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ Πλαστήρα καί ἄλλων ἐπίσημων ἐκπροσώπων τῆς Πολιτείας.

Τό Νοέμβριο τοῦ 1952 προκηρύσσονται βουλευτικές ἐκλογές, ἀλλά ἀναστέλλεται τό δικαίωμα ψήφου γιά τίς γυναῖκες, γιατί δέν εἶχαν ἐνημερωθεῖ ἐγκαίρως οἱ Ἐκλογικοί Κατάλογοι Γυναικῶν.

Παρόλες τίς ἔντονες ἐνέργειες τῶν γυναικείων Σωματείων πρός ὄλες τίς ἀρμόδιες ἀρχές, τό θέμα δέν ἦταν δυνατό νά λυθεῖ. Τότε τά γυναικεία Σωματεία πρότειναν νά ψηφίσουν ὅσες γυναῖκες εἶχαν ἤδη ἐγγραφεῖ στούς Ἐκλογικούς Καταλόγους. Ἡ πρόταση δέν ἔγινε δεκτή, μέ τή δικαιολογία ὅτι θά ἦταν ἄνισο ν' ἀποκλεισθεῖ τῆς ψηφοφορίας ὁ μέγανος ἀριθμός τῶν γυναικῶν.

Ὁ Σ.Δ.Γ. μολονότι γνῶριζε τήν ἀποτυχία πού θά εἶχε ἡ ἐνέργειά του, ἀποφάσισε γιά λόγους σκοπιμότητας νά ὑπεβάλλει συμβολικά ὑποψηφιότητα ἡ Πρόεδρος του, ἡ ἀείμνηστη Αὔρα Θεοδώρου, πού ἀγωνίστηκε ὅλη της

τή ζωή γιά τήν ἰσοπολιτεία καί ἰσονομία τῆς Ἑλληνίδας. Αὐτό γιά νά προκληθεῖ σχετική ἀπόφαση τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν. Ἡ ἀπόφαση ἦταν ἀπορριπτική καί ἔτσι ἀναστάλθηκε ἡ ἄσκηση τοῦ δικαιώματος ψήφου στίς γυναῖκες γιά τίς βουλευτικές ἐκλογές τοῦ ἔτους 1952.

Δυό μῆνες ἀργότερα προκηρύχθηκαν στή Θεσσαλονίκη ἐπαναληπτικές ἐκλογές, καί σ'αὐτές ἄσκησαν οἱ γυναῖκες τῆς Θεσσαλονίκης τά πλήρη ἐκλογικά τους δικαιώματα.

Πρῶτες γυναῖκες ὑποψήφιες ἦταν ἀπό μέρους τῶν δύο μεγάλων κομμάτων ἡ Ἑλένη Σκούρα ἀπό τήν Κυβερνητική παράταξη — Ἑλληνικός Συναγερμός — καί ἡ Βιργινία Ζάννα τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων.

Ἡ Ἑλένη Σκούρα ἀνακηρύχθηκε ἡ πρώτη Ἑλληνίδα βουλευτής.

* * *

Θά ἤθελα ν' ἀναφέρω σχετικά, ὅτι μετά τόν 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο, διακηρύχθηκε στό Χάρτη τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ὅτι οἱ γυναῖκες ὅλων τῶν Ἐθνῶν πρέπει νά ἔχουν τά ἴδια πολιτικά δικαιώματα μέ τούς ἄνδρες, καί ἡ ἀρχή αὐτή ἐπικυρώθηκε μέ τήν Διεθνή Σύμβαση «Περί Πολιτικῶν Δικαιωμάτων τῆς Γυναίκας» τῆς Νέας Ἰόρκης τοῦ ἔτους 1953. Τή Σύμβαση κύρωσε καί ἡ Ἑλλάδα μέ τό Ν. 2620/1953. Αὐτή ἡ Σύμβαση ὑποχρέωνε τήν Ἑλλάδα νά δώσει πλήρη ἰσοπολιτεία στήν Ἑλληνίδα

(πού τήν εἶχε ἤδη δώσει ἀκριβῶς ἐνόψει αὐτῆς τῆς σύμβασης) καί ἴσα δικαιώματα εἰσόδου σέ ὅλα τά δημόσια ἀξιώματα (πού γιά τήν κατάκτησή τους χρειάστηκε ὁμως στή συνέχεια ὀλόκληρη σειρά εἰδικῶν νόμων).

* * *

Αὐτό τό σύντομο ἱστορικό πού ἐκθέτει ἀπλά τήν ἐξέλιξη τοῦ θέματος τῆς ἰσοπολιτείας τῆς Ἑλληνίδας πρέπει νά τό ξέρουν ὅλες οἱ ὑποψήφιες γιά τό βουλευτικό ἀξίωμα καί οἱ γυναῖκες ψηφοφόροι — τό σύνολο τῶν ἐνήλικων γυναικῶν τῆς χώρας μας. Τό δικαίωμα αὐτό τό ὀφείλουν στήν πίστη γιά τό θέμα, τήν ἀφοσίωση καί τούς σκληροῦς ἀγῶνες μιᾶς μικρῆς μειονότητας γυναικῶν τῆς ἐποχῆς 1920-1952, μέ πρωτοπόρο τό Σύνδεσμό μας.

Οἱ νεώτερες Ἑλληνίδες πρέπει νά θυμοῦνται μέ εὐγνωμοσύνη τίς ἀξέχαστες ἐκεῖνες λίγες γυναῖκες τῆς παλαιότερης γενιᾶς, πού ἔκαναν στόχο τῆς ζωῆς τους τήν ἀπόκτηση τῆς ἰσοπολιτείας καί γενικότερα τήν πολιτική, κοινωνική καί οἰκονομική ἐξέλιξη τῆς Ἑλληνίδας.

Πάντως, σήμερα ἀκόμη ἡ ἰσότητα στήν πράξη δέν ἔχει πραγματοποιηθεῖ πλήρως οὔτε σ'αὐτό τόν τομέα. Ἐπιβάλλεται νά αὐξηθεῖ σημαντικά ὁ ἀριθμός τῶν γυναικῶν ἐκπροσώπων τόσο στό Κοινοβούλιο ὅσο καί στή Διοίκηση τῶν Δήμων καί Κοινοτήτων.

* Τά στοιχεῖα τοῦ κειμένου ἔχουν ληφθεῖ ἀπό τό ἀρχειο τῆς ἀξέχαστης Ἀγνῆς Ρουσοπούλου, πού ἦταν κι αὐτή μιά ἀπ' τίς λίγες Ἑλληνίδες πού εἶχε ἀφιερῶσει τή ζωή της στήν ὑπηρεσία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.